

در میزگرد تخصصی «طبیعت ایران» مطرح شد موفقیت طرح «استراحت جنگل» عزم ملی می خواهد

موضوع

بحث گفت و گوی چالشی این شماره نشریه طبیعت ایران «استراحت جنگل؛ اقدام‌های انجام شده، چالش‌ها و راهکارها» است. موضوعی که موافقان و مخالفان متعددی دارد. استراحت جنگل از آنجا نشأت گرفته که کاهش سطح جنگل‌های هیرکانی شمال کشور و سیر صعودی بهره‌برداری از آن در کنار مسائل و چالش‌هایی مانند تغییر کاربری اراضی جنگلی، ساخت و ساز در جنگل‌ها، حضور دام در جنگل، شیوع آفات و بیماری‌ها، تغییرات اقلیمی، بحث تأمین آب توسط جنگل و غیره، حفظ و حراست بیشتر از این گنجینه ملی را ضروری کرده است. این گفت و گوی مفصل با حضور آقایان مهندس کامران پورمقدم، رئیس شورای عالی جنگل و مرتع، مهندس عباسعلی نوبخت، معاون امور جنگل، مهندس محمدعلی معصومی و مهندس سید ناصرالدین عمادی از سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، دکتر هادی کیادلبیری از اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی و دکتر خسرو ناقب طالبی، ریاست بخش جنگل مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور برگزار شده است. برآیند همه نظرات حول این محور بود که استراحت جنگل فقط به معنی قطع بهره‌برداری چوب از این عرصه نیست بلکه باید در کنار آن بحث حضور دام، حفاظت فیزیکی و بیولوژیک، احیا و توسعه جنگل‌های تخریب شده، نیز مورد توجه قرار گیرد و لازمه این کار همکاری سایر وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مرتبط و رفع کاستی‌های این طرح است. جمع‌بندی کلی بحث حول این محور بود که موفقیت این طرح عزمی همگانی نیاز دارد.

طبیعت ایران: اولین سؤال را این گونه شروع می‌کنیم که با توجه به اینکه طرح استراحت جنگل در برنامه ششم توسعه کشور مصوب شده و به صورت ماده قانونی در حال اجرا است و بیش از یک سال هم از اجرای برنامه ششم می‌گذرد لازم است روشن شود که این طرح در چه مرحله‌ای قرار دارد و طرح‌های جنگلداری قبلی چه سرنوشتی پیدا کرده‌اند؟ یکی از بحث‌های مطرح شده این است که با استراحت جنگل طرح‌های جنگلداری از بین می‌رود، حفاظت و

مهندس کامران پورمقدم

مهندس عباسعلی نوبخت

مهندس سید ناصرالدین
عمادی

مهندس محمدعلی
معصومی

دکتر هادی کیادلبیری

دکتر خسرو ناقب طالبی

حراست متزلزل شده و آسیب بیشتری به جنگل وارد می‌شود. ارزیابی شما در این مدت چگونه بوده است؟

مهندس معصومی (مدیرکل دفتر جنگل‌داری و امور بهره‌برداری سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور): همان‌گونه که استحضار دارید بحث استراحت جنگل و توقف بهره‌برداری براساس بند ف ماده ۳۸ قانون ششم برنامه توسعه کشور است و ما هم موظف به اجرای آن هستیم. در این راستا ما تمام طرح‌های جنگل‌داری را که پیش‌ازین به مساحت ۹۵۰ هزار و ۳۱۰ هکتار بوده خاتمه داده‌ایم. براساس قانون می‌توانستیم تا پایان سال سوم به تدریج طرح‌ها را خاتمه دهیم ولی با ضرورت احساس شده و دستور وزیر محترم و تصمیم سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور تا پایان سال ۱۳۹۶ تمام طرح‌های جنگل‌داری را که دارای مجری بود (۵۴ مجری) خاتمه دادیم و هیچ‌گونه برداشت چوبی را در سال ۱۳۹۷ نداشته‌ایم.

طبیعت ایران: در اجرای برنامه استراحت جنگل چه طرح‌هایی برای حفاظت و احیای جنگل‌های هیرکانی دارید؟

مهندس معصومی: در این راستا با توجه به قانون تا پایان سال سوم فرصت داریم که طرح جایگزین را مهیا کرده و براساس این طرح اقدام کنیم. ولی در این دوران گذار (از شروع توقف بهره‌برداری تا تهیه طرح جایگزین) نمی‌توان جنگل را رها کرد و باید طبق برنامه کوتاه‌مدت اقدام کرد. برای این منظور و در مرحله گذر برنامه‌ای تهیه و به ادارات کل ابلاغ شد. در این برنامه از توان و امکانات موجود سازمان که بسیار اندک است، استفاده شده و درخصوص مرمت جاده‌های جنگلی، حصارکشی و مرمت حصارها و نهال‌کاری در برخی مناطق در سال ۱۳۹۶ اقدام‌هایی صورت گرفت. برای سال ۱۳۹۷ درخواست اعتبار کردیم و این اعتبار حدود ۱۴۴ میلیارد تومان بود که براساس مصوبه دولت ۵۷/۵ میلیارد تومان آن مصوب شده و با پیگیری‌های به‌عمل آمده و مذاکرات انجام شده با سازمان طرح و برنامه قرار شده کسری بودجه را از منابع دیگر فراهم کنند. تاکنون مرحله اول این اعتبارات تخصیص پیدا کرده و صرف حفاظت و اقدام‌هایی که عرض کردم شده است.

طبیعت ایران: عده‌ای معتقدند که با توقف بهره‌برداری و تغییرات انجام گرفته در مورد طرح‌های جنگل‌داری، قاچاق چوب افزایش پیدا کرده است. آماری در این زمینه دارید؟ نظر شما چیست؟

مهندس نوبخت: لازم است قبل از پاسخ به سؤال مقدمه‌ای در مورد طرح استراحت جنگل به‌عرض برسانم. بحث تنفس جنگل را از جنبه‌های مختلف باید ببینیم؛ یعنی پازل‌های مختلفی باید کنار هم باشند که در این رابطه متولی بخشی از این پازل‌ها سازمان جنگل‌ها است. هرچند که نیاز به حمایت‌های بخش‌های دیگر نیز دارد. همه استحضار دارید که در ابتدا بسیاری از کارشناسان به دلایل مختلف توقف بهره‌برداری را قبول نمی‌کردند و دلایلی داشتند. این افراد اعتقاد داشتند که بهره‌برداری، بخشی از علم جنگل است. آنها هم در سازمان جنگل‌ها و هم در دانشگاه حضور داشتند

و

بیشتر هم در زمینه

بهره‌برداری و مهندسی جنگل

دارای تخصص هستند. واقعیت جنگل‌ها و

شرایط ویژه کنونی، ما را به سمت طرح استراحت

برد. یکی از این شرایط ویژه تغییرات اقلیمی است.

مثلاً امسال (سال ۱۳۹۷) در جنگل‌های شمال در مناطقی

از استان گلستان در اردیبهشت‌ماه درجه حرارت ۴۷ درجه

سانتیگراد در زیر آشکوب جنگل و رطوبت ۷ درصد داشتیم.

این‌ها در اعلام اینکه اصل تنفس جنگل درست است یا خیر

عوامل محدودکننده می‌تواند باشد. یا مثلاً بیماری‌ها و

آفت‌هایی که در سال‌های اخیر در جنگل‌های

هیرکانی گسترش پیدا کردند از سال

۱۳۷۰ تا الان حدود ۶۷ مورد به ثبت

رسیده است. فکر می‌کنم هنوز به

تغییرات اقلیمی دچار نشده باشیم.

تغییرات اقلیمی برگشت نمی‌پذیرد

یا بسیار دیر برگشت می‌پذیرد؛

ولی نوسانات اقلیمی داریم

اما این نوسانات می‌توانند

باعث بروز بسیاری از

آفت‌ها و بیماری‌ها شوند

که به‌صورت طغیانی در

شمشادها، ملج‌ها و

نارون‌ها مشاهده

شده است. در

سال‌های اخیر

آثار خشکی در

جنگل‌ها بسیار

شدید بوده و موضوع هیدرولوژی در جنگل نیز به‌عنوان یک مبحث

مهم تحت‌تأثیر قرار گرفته است. همه این‌ها می‌تواند هشدار باشد و

هشدارهای دیگری که شاید هنوز به آنها نرسیده باشیم. پس اجرای

طرح تنفس جنگل ضروری است. امروزه آب نیز موضوع بسیار جدی

و قابل‌تأملی در کشور است. در بحث آب، هرچندکه ممکن است به

سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور به‌طور مستقیم مرتبط

نباشد، ولی ما تأمین‌کننده هستیم؛ یعنی پوشش گیاهی، آب را

ذخیره و فراهم می‌سازد. مشکلات عدیده کمبود آب و خشکسالی

مرتبط با پوشش گیاهی است و در آینده کمبود آب درگیری‌ها

و حتی مهاجرت‌های وسیعی را به‌دنبال خواهد داشت. همه

اینها دلایلی هستند که نشان می‌دهد طرح استراحت

جنگل و توقف بهره‌برداری سیاست درستی بوده

و عملیاتی شدن آن ضرورت داشته است.

هنوز هم در مورد بحث تنفس جنگل

منتقدان زیادی داریم؛ یعنی

بعضی‌ها اعتقاد

ندارند و دوست دارند به هر طریقی که هست بحث تنفس جنگل را زمین بزنند یا منتظر اتمام پنج سال هستند تا در برنامه جدید (برنامه هفتم توسعه) بهره‌برداری از جنگل شروع شود. در صورتی که در آن زمان به نظر بنده خود طبیعت ایران دیکته می‌کند که چه کار کنیم. ما باید برای طبیعت ایران با توجه به مشکلات و کارکردهایی که ۸۰ درصد آن غیربازاری است، برنامه‌ریزی کنیم. باید پوشش گیاهی کشورمان را در بخش جنگل، مرتع یا بیابان حفظ کنیم و به فکر احیا و توسعه‌اش باشیم؛ کاری که

مستولان گذشته سازمان شروع کردند و تیم جدید هم ادامه می‌دهد. در این راستا ۱۱۰ قرارداد در قالب ۵۴ مجری داشتیم که تا پایان سال ۱۳۹۶ براساس برنامه زمانی که سازمان و وزارتخانه تعیین کرده بودند توانستیم تمام طرح‌های جنگل‌داری را به مرحله قرارداد برسانیم. هم‌زمان با خاتمه قراردادهای گذشته، شرح خدمات قراردادهای جدید را نیز با کمک دانشگاه و مؤسسه به‌روز کرده و به شورای عالی جنگل ارائه کردیم. متعاقب آن شورای عالی جنگل هم در تاریخ ۹۶/۱۲/۲۸ به ما پاسخ داد که شرح خدمات ما مورد قبول است. برای دستورالعمل اجرایی تفصیلی و نیمه‌تفصیلی به این نتیجه رسیدیم که با محوریت دانشگاه‌ها اقدام کنیم. سازمان تصمیم گرفت دانشگاه تربیت مدرس که به ستاد چالوس نزدیک است مسئولیت این کار را برعهده بگیرد.

البته مقرر شد از همکاری سایر اساتید و افراد دانشگاهی که صاحب تجربه هستند نیز استفاده شود. رقم قراردادی که باید می‌بستیم ناچیز بود و به همین دلیل این اتفاق نیفتاد. در نهایت مقرر شد خودمان با کارشناسان سازمان و کمک اساتید دستورالعمل اجرایی تفصیلی و نیمه‌تفصیلی را آماده کنیم؛ به همین دلیل در ماه‌های گذشته هفته‌ای دو جلسه برگزار کرده‌ایم و تا پایان شهریورماه دستورالعمل اجرایی آماده شده و به شورای عالی جنگل ارائه خواهد شد. طبیعتاً خود شورا در این ارتباط با کمک افرادی از دانشگاه، شورا، مؤسسه، بازنشسته‌ها، معاونت‌های سازمان و کارشناسان مورد وثوق این دستورالعمل اجرایی را اصلاح کرده و تصویب می‌کنند.

در گذشته مبنای طرح‌های جنگل‌داری بهره‌برداری چوب بود و سایر موارد مندرج در این طرح‌ها حول این محور می‌گشت. اما الان همه ما دنبال طرح جنگل‌داری هستیم که محور آن پایداری اکوسیستم‌های جنگلی است. این اقدام به معنی مدیریت پایدار است. تا این طرح آماده شود و دستورالعمل اجرایی‌اش کلید بخورد زمان می‌برد و بین این دو طرح، فاصله‌ای ایجاد می‌شود. برای اینکه این فاصله را مدیریت کنیم با همفکری دوستان طرحی حفاظتی برای کوتاه‌مدت آماده کردیم و قسمت حقوقی شورای عالی به همراه کارشناسانی از ادارات کل آن را مطالعه کرده و نظر دادند که در نهایت به ادارات کل ابلاغ کردیم و الان ادارات کل بر مبنای آن کار می‌کنند. ما در این طرح حفاظتی دو اولویت را در نظر گرفتیم؛ یکی صرفاً اولویت حفاظتی بود (حفاظت فیزیکی) و دیگری حفاظت بیولوژیک. به‌رحال در جنگل سرمایه‌گذاری‌هایی انجام شده که باید حفظ شوند؛ مثل مرمت جاده و حصارکشی‌هایی که وجود داشت. برخی هم صرفاً بیولوژیک هستند مثل غنی‌سازی و نهال‌کاری که باید تداوم پیدا کند و مراقبت لازم از آنها به‌عمل آید.

طبیعت ایران: در توضیحات جناب عالی مشخص نشد که میزان قاچاق چوب افزایش پیدا کرده یا نه. همچنین در مورد الزامات طرح تنفس جنگل و از جمله موضوع حضور دام در جنگل به‌عنوان یکی از مشکلات جنگل‌های کشور که همه ما هم به آن واقفیم چه تصمیمی گرفته شده است؟ اگر برای حضور دام در جنگل برنامه‌ای نداشته باشیم طرح استراحت جنگل هم با شکست مواجه خواهد شد. حضور دام در جنگل یعنی جلوگیری از زادآوری طبیعی و توقف سیر طبیعی تحول جنگل. نظر شما در این خصوص چیست؟

مهندس نوبخت: همان‌طور که پیش‌ازین بیان شد استراحت جنگل پازل‌های مختلفی دارد که باکس اصلی‌اش در دست سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور است. بله اگر بحث استراحت جنگل را مطرح کنیم ولی دام را از آن خارج نکنیم مشکلات جنگل کم نمی‌شود. ما براساس آماری که تهیه کردیم در حوزه جنگل‌های هیرکانی دو میلیون و نهمصد هزار واحد دامی داریم؛ البته بدون دام کتول و دام‌هایی که کمیته امداد برای بهبود زندگی روستاییان مجوز داشتن آنها را صادر کرده است. این تعداد واحد دامی سه ماه در مراتع و ۹ ماه در جنگل حضور دارند. با فرض اینکه هر دام روزی یک عدد نهال بخورد - که حتماً بیشتر از این خواهد بود- با احتساب دویست و هفتاد روز حضور در عرصه جنگلی،

هر دام ممکن است دوپست و هفتاد نهال را در یک سال بخورد. اگر دو میلیون و نهصد هزار را در دوپست و هفتاد ضرب کنیم می‌شود هفتصد و هشتاد و سه میلیون نهال که سالانه از بین می‌رود. این واقعیتی است که وجود دارد و باید برای آن چاره‌ای اندیشید. البته فعلاً در برنامه استراحت جنگل به این مشکل پرداخته نشده است.

طبیعت ایران: در ادامه بحث به موضوعات مهم قاچاق و حضور دام در جنگل برمی‌گردیم و پاسخ روشن آن را جویا خواهیم شد. در این قسمت از جناب آقای مهندس پورمقدم که ریاست محترم شورای عالی جنگل را بر عهده دارند سؤال می‌کنیم که شما طرح استراحت جنگل را چگونه می‌بینید؟ آیا این طرح در جهت سیاست‌ها و اهدافی که مدنظر بوده حرکت می‌کند؟ برنامه شما در شورای عالی جنگل در این مورد چیست و چگونه نظارت می‌کنید تا طرح درست انجام شود؟

مهندس پورمقدم (رئیس شورای عالی جنگل، مرتع و آبخیزداری): ابتدا بهتر است به یک نکته اشاره کنم و آن هم اینکه ما طرحی به نام استراحت جنگل نداریم بلکه رویکرد استراحت جنگل داریم. آن موردی که در برنامه ششم توسعه کشور مصوب شده در واقع قانون منع بهره‌برداری از جنگل‌ها است و در نهایت به سمتی می‌رویم که طرح‌های ما در قالب مدیریت پایدار جنگل طراحی و اجرا شود. ما در حال اصلاح رویکردهایمان هستیم و به سمتی می‌رویم که جنگل بتواند از این فشارها و عوامل مخرب و مختلفی که در عرصه‌های جنگلی وجود دارد خلاصی پیدا کند. دوستان در مورد اقدام‌هایی که بعد از تصویب قانون انجام شده، کارگروهی که فعال است و در ارتباط با دستورالعمل و شرح خدماتی که قرار است ارائه شود، مطالبی گفتند. اما باید این سؤال را پرسید که چرا به اینجا رسیدیم؟ حدود ۶۰ سال است که طرح‌های مختلف جنگل‌داری در جنگل‌های شمال کشور اجرا شده است. وقتی شرح خدمات آن طرح‌های جنگل‌داری و دستورالعملی که بوده را مرور می‌کنیم شاید نکات خوبی در دستورالعمل و طرح‌های جنگل‌داری به چشم بخورد ولی عموماً در انتها به بهره‌برداری چوب می‌رسیدیم. یعنی بیلان طرح به حجم برداشت و بهره‌برداری چوب بسته می‌شد و از روی همین اصل هم بوده که از مجموع دو میلیون هکتار جنگل‌های شمال برای ۹۵۰ هزار هکتار، طرح تولیدی تهیه شد، چراکه بقیه‌اش قابلیت تولید چوب را، حداقل به میزان اقتصادی که مدنظر بود، نداشتند و تحت عنوان جنگل‌های حفاظتی نام گرفتند. روی همین اصل می‌توان گفت صاحب‌نظران، محققان، پژوهشگران و کارشناسان جنگل به این نظر رسیدند که لازم است فرصتی به جنگل داده شود و عوامل تخریبی موجود در جنگل از جمله بهره‌برداری که بیشترین فشار را به آن وارد می‌کرد با توجه به توانی که الان روی‌شگاه دارد اصلاح شود و برنامه‌ها به سمت مدیریت پایدار جنگل جهت‌گیری شوند. الان هم همان‌طور که دوستان توضیح دادند رویکردی که برای جنگل‌های شمال در سازمان جنگل‌ها وجود دارد مدیریت پایدار این جنگل‌ها است. به این مفهوم که تمام ابعاد یک اکوسیستم جنگلی در مدیریت جنگل مدنظر قرار بگیرد. مدیریت پایدار سه بعد اقتصادی، اجتماعی و بیولوژیکی دارد و تا زمانی که این سه بعد تا حدی به تعادل برسند آن وقت می‌توانیم بگوییم که مدیریت پایدار جنگل داریم یا در حال دستیابی

به آن هستیم.
سیاست‌های سازمان نیز اصلاح شده یا در دست اصلاح است و به همین سمت حرکت می‌کنیم. اما همه ما توجه داشته باشیم که بحث رویکرد استراحت جنگل فقط و فقط مورد توجه سازمان جنگل‌ها نیست و باید نهادهای دیگر هم کمک کنند. تخریب‌ها و تهدیدهای فراوانی در روی‌شگاه‌های جنگلی شمال وجود دارد که از حوزه اختیارات و مسئولیت‌های سازمان جنگل‌ها فراتر است. بسیاری از سیاست‌گذاری‌هایی که توسط مسئولان و نهادهای مربوطه در کشور انجام می‌شود به نوعی بر اکوسیستم‌های جنگلی شمال کشور فشار وارد می‌کنند.

بنابراین برای حفظ جنگل نیاز به یک عزم ملی است؛ اینکه سازمان جنگل‌ها باید طرح‌ها و رویکردهایش را اصلاح کند و به طرف مدیریت پایدار جنگل برود، قانون، وظیفه و یک رویکرد است و باید از جمیع جهات به آن توجه شود تا این کار انجام شود. البته سازمان جنگل‌ها در حال انجام این وظیفه است. اما قبول داریم که در این زمینه تأخیری به وجود آمده است. زمانی که مصوبه پایش و بهینه‌سازی جنگل‌ها در سال ۱۳۹۲ توسط هیئت دولت مصوب شد، می‌شد گام‌های محکم‌تری برداشت. در این مصوبه معیارها و شاخص‌هایی در مورد مدیریت پایدار جنگل ذکر شده بود که ظرفیت خوبی را ایجاد می‌کرد. هرچند که برخی اشکالات کارشناسی هم وجود داشت اما می‌توانستیم از

آن بیشترین بهره را ببریم تا در نهایت به بحث منع بهره‌برداری چوبی از جنگل‌ها که در برنامه ششم مطرح شده است برسیم. ما باید این تأخیر به وجود آمده را جبران کنیم. دوستان در مورد دستورالعمل‌ها و شرح خدماتی که پیش‌ازین تهیه شده بود و الان در حال کار روی آن هستند توضیح دادند که امیدوارم تا پایان شهریورماه نهایی شود. رویکرد مدیریت جنگل‌ها در شمال نباید فقط جنگل‌کاری، نهال‌کاری و بحث‌هایی از این دست باشد. همان‌طور که اشاره شد بازسازی اکوسیستم جنگلی نیز مدنظر است و باید همه ما مجموع اکوسیستم جنگلی را در نظر بگیریم و برای آن برنامه‌ریزی کنیم. این برنامه‌ریزی باید خاک، گیاه، موجود زنده و حتی انسان را به‌عنوان جزئی از اکوسیستم دربر بگیرد. در سیاست فعلی سازمان، انسان به‌عنوان بخشی از جنگل‌های شمال محسوب می‌شود و جدا از آن نیست. انجام هر برنامه‌ریزی در مدیریت جنگل‌ها یا طراحی هر دستورالعملی باید این رویکرد را داشته باشد تا اثربخشی جوامع محلی ساکن در این رویشگاه‌ها بر جنگل مخرب نبوده و اصلاح شود تا بتواند اثر مثبتی بر حفظ، احیا و مدیریت جنگل بگذارند. بنابراین، ما این موضوع را در

دستورالعمل جدیدی که در دست طراحی داریم، برجسته خواهیم کرد. رویکرد مشارکتی باید در اجرا و طراحی لحاظ شود. در شرایط فعلی باید در بخش آموزش، پژوهش و اجرا پوست‌اندازی کنیم.

اگر قرار باشد سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، دستورالعمل‌ها را اصلاح کند اما دانشگاه کماکان همان سیستم آموزشی را در تربیت کارشناسان و متخصصان جنگل داشته باشد بعد از یک بازه زمانی باز دچار مشکل می‌شویم. بنابراین لازم است پیرو اصلاحاتی که سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، در سیاست‌ها و برنامه‌هایش انجام می‌دهد، بخش آموزش هم به این سمت حرکت کند. باید مفاد درسی متناسب با مدیریت پایدار جنگل تنظیم شود.

سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، آماده است تا در این خصوص با بخش‌های مربوطه همکاری کند. الان باید نیازمندی‌ها و اولویت‌های پژوهشی به‌همراه تحقیقات کاربردی در این راستا حرکت کنند. نیازهای تحقیقاتی را نیز باید با توجه به رویکرد استراحت جنگل، منع بهره‌برداری چوبی از آن و مدیریت پایدار جنگل‌ها تنظیم کنیم. وقتی قرار است مدیریت جنگل مبتنی بر تمام تولیدات، کارکردها و خدمات آن طراحی و برنامه‌ریزی شود، پژوهش کاربردی هم باید به این سمت متمایل شود. در بخش اجرا هم باید نیروی انسانی تقویت و به‌روز شود. ما دیدگاهی را از گذشته به ارث برده‌ایم اما در شرایط فعلی نیاز است که دانش تمام متخصصان و کارشناسان با کلاس‌های ضمن خدمت به‌روز شود. عوامل تخریب و تهدید در جنگل‌های شمال متعدد و متنوع است. قانون عدم بهره‌برداری از چوب یکی از عوامل تهدید را نشانه گرفته اما لازم است همه عوامل را همان‌طور که اشاره کردید از قبیل آفات و امراض، حریق، قاچاق چوب، بهره‌برداری، تغییر کاربری و غیره در طرح یا دستورالعمل مدیریت پایدار جنگل که در دست

تهیه است مدنظر قرار دهیم. باید راهکارهایی ارائه شود و این کار در حال انجام است. البته اگر سازمان جنگل‌ها تنها گذاشته شود و بخش‌های دیگر به آن کمک نکنند و کنار بایستند نتیجه مطلوبی حاصل نخواهد شد. همه باید احساس وظیفه بکنند. درست است که سازمان جنگل‌ها متولی حفاظت، احیا و بهره‌برداری از جنگل‌ها محسوب می‌شود ولی نیازمند یاری همه دستگاه‌ها است؛ حتی سازمان‌های مردم‌نهاد، که تاکنون نقش بسیار خوبی را ایفا کرده‌اند می‌توانند بیش از پیش کمک کنند. در این صورت ان‌شاءالله همگی با هم می‌توانیم این مشکل را حل کنیم و به سمت مدیریت پایدار جنگل برویم.

طبیعت ایران: آقای دکتر کیادلیری جناب‌عالی به‌عنوان کسی که از ابتدا در جریان طرح استراحت جنگل بوده و از طرفداران طرح استراحت جنگل بودید روند اجرایی این طرح را چگونه می‌بینید؟ واقعاً فکر می‌کنید طرح در جهت اهدافی که مدنظر بوده در حال اجرا است؟ سرعت کار را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ به نظر شما ملزوماتی که در جلسات، همایش‌ها، دانشگاه‌ها و جاهای مختلف مطرح می‌شد فراهم شده است؟ ضمناً همه افرادی که با طرح استراحت جنگل موافق بودند بر این نکته تأکید داشتند که این طرح مساوی با توقف طرح‌های جنگل‌داری نیست و دراصل بهره‌برداری باید متوقف شود نه طرح جنگل‌داری. آیا این‌گونه عمل شد؟ ارزیابی شما در این مدت از اجرای این طرح چیست؟

دکتر کیادلیری: بنده از صحبت‌های آقای مهندس پورمقدم شروع می‌کنم مبنی بر اینکه بحث استراحت جنگل یک بحث ملی است. دقیقاً همین‌طور است. بحث استراحت جنگل از دل سازمان مطرح نشده بلکه از بیرون سازمان کلید خورده و در جمع تخصصی، دانشگاهی و سازمان‌های مردم‌نهاد مطرح شده است. سازمان جنگل‌ها هم آن را پیگیری کرد، تیم‌هایی تشکیل و بحث‌های بسیاری شد. برآیند همه افکار (دانشگاه، اجرا و پژوهش) بود و آنجا به نتیجه رسیدند که طرح را تصویب کنند. اما نکته مهم این است که در این میان چند اشتباه عمده یا سهوی داشتیم. به‌نوعی با افکار

عمومی بازی می‌کنیم و گاهی اوقات بر اثر این انحراف‌ها و بازی‌ها، تاجران چوب سوءاستفاده می‌کردند و می‌کنند. وقتی استراحت جنگل مطرح شد سؤال به‌وجود آمده این بود که استراحت جنگل دقیقاً به چه معناست؟ آیا فقط بهره‌برداری چوب مورد نظر بود؟ در مباحث فنی بحث حل مشکل دام نبود؟ بحث تغییر کاربری و ویلاسازی نبود؟ اگر بود پس رویکرد بحث‌ها باید فرق می‌کرد. در تمامی جلسات، روی موضوع چوب بحث می‌کردند. جلسات تخصصی هم همین‌طور. تمام اظهارات این بود که بهره‌برداری چوب قطع شود که بعد اسمش را گذاشتند استراحت جنگل. درحالی‌که استراحت جنگل یک بحث و رویکرد عام است. اگر استراحت جنگل را فقط در ممنوعیت برداشت چوب ببینیم تاجران چوب می‌گویند پس چرا مشکل دام را حل نکردید؟ آیا قرار بود با متوقف کردن برداشت چوب، مشکل دام هم حل شود؟ در کدام جلسات جنگلداری که ما بحث می‌کردیم مسائل دام و طرح‌های جنگلداری مطرح بوده است؟ الان در فضای مجازی گفته می‌شود که حضور دام و ویلاسازی تداوم دارد؛ پس استراحت جنگل چه کار کرده است؟ در معنی، استراحت جنگل را توقف بهره‌برداری از جنگل می‌دانند و در نتیجه می‌خواهند مشکل دام را حل کنند. این موضوع باید شفاف شود تا از این مسئله سوءاستفاده نشود. طرح در حال اجرا طرح تنفس جنگل نیست بلکه ممنوع کردن برداشت چوب است. باید این دو مسئله را تفکیک کنیم. بگویید بهره‌برداری را ممنوع کردیم، نه اینکه استراحت جنگل را اجرا کردیم. استراحت جنگل اگر به معنای حل تمامی مشکلات باشد، شروع نشده و اگر توقف بهره‌برداری چوب باشد، بله شروع شده است. در مطالب بیان شده دو موضوع حفاظت مطرح شد. یک بحث بیولوژیک و یک بحث حفاظت فیزیکی که در دست اجرا است. ما به غیر از حفاظت چه کار می‌توانیم بکنیم؟ حفاظت را چگونه تعریف کرده‌ایم؟ مسائل بیولوژیک را اینجا چه چیزی تعریف کرده‌ایم؟ ما در عمل برای شرح خدماتی که پنج سال پیش تدوین کردیم چه برنامه‌ای داریم؟ دستورالعملی که حاصل کار ۲۰، ۳۰ نفر بود. در کلارآباد که جلسه

کلید خورد گروه‌های مختلفی تشکیل شد، شرح خدمات تعریف، دستورالعمل تهیه و نهایی شد. هنوز هم همان بحث ادامه دارد و در عمل هیچ کاری نکرده و تنها بهره‌برداری از چوب را متوقف کرده‌ایم. مثل اینکه در نقطه اول هستیم. هیچ برنامه مکتوبی بعد از آن جلسات ارائه نشده است که بتوان در موردش اظهار نظر کرد. وقتی می‌فرمایید براساس شاخص‌ها و معیار اکولوژیک، منظور کدام شاخص‌ها و معیارها است؟ این‌ها باید روشن شود. شورا باید بگوید منظور از استراحت جنگل توقف بهره‌برداری چوب است یا سایر موارد هم مدنظر قرار دارد. اگر منظور سایر چالش‌ها از جمله حضور دام هم باشد، می‌توان در این باره پرسید که به کجا رسیده‌ایم؟ این را فقط به‌عنوان بیان مسئله

گفتم والا شخصاً در مدتی که در

مؤسسه در خصوص موضوع مورد بحث مشخص است و طرح استراحت جنگل را با ملزومات آن از جمله حل مشکل دام، قاچاق، جلوگیری از تغییر کاربری و سایر موارد قبول داشته و این ملزومات را جزء لاینفک طرح می‌دانست و طرح استراحت را تنها در توقف بهره‌برداری خلاصه نمی‌کرد. اگر چه توقف بهره‌برداری را هم لازم و ضروری می‌دانست. نظر آقای کیادلیری هم این بود که طرح استراحت جنگل فقط توقف بهره‌برداری نیست و اجرایی کردن آن ملزوماتی دارد. بزرگ‌ترین مسائل این طرح، حضور دام، قاچاق چوب، قطع و بهره‌برداری به شکل‌های مختلف است. حال با توجه به اینکه جناب عالی رئیس بخش تحقیقات جنگل هستید و در جنگل‌ها حضور فعال دارید، برآورد شما در این باره چگونه است؟ این طرح را چگونه ارزیابی کرده و آینده آن را چگونه می‌بینید؟

دکتر ثاقب‌طالبی: روح کار سازمان جنگل‌ها چهار رکن اصلی دارد که همیشه شعار ما در سازمان بوده است. این ارکان عبارتند از حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌برداری. غیر از این چهار رکن، کار دیگری انجام نمی‌دهیم. همان‌طور که اشاره شد الان رکن چهارم به‌عنوان بهره‌برداری از چوب حذف شده است. ما باید ببینیم برنامه حفاظت، احیا و توسعه جنگل چیست؟ در بحث حفاظت، هم حفاظت فیزیکی مطرح است و هم بیولوژیک. عوامل دخیل در حفاظت جنگل هم بسیار است. یکی بحث چوب بود که در این چهل و چند سال سابقه طرح‌های جنگلداری به نتایجی رسیدیم و تصمیم بر این شد که بهره‌برداری چوبی متوقف شود؛ ولی عوامل دیگری که در

جنگل حضور داشته و دارم، برنامه‌های نمی‌بینم. از طرفی قرار نبود طرح‌های جنگلداری متوقف شوند. قرار بود ادامه پیدا کنند و فقط بهره‌برداری چوب متوقف شود تا طرح جایگزین ارائه شود. بحث دیگر هم بودجه است. در فضای مجازی بسیار مطرح می‌شود که به ما بودجه می‌دهند یا نمی‌دهند. قرار نیست که کل بودجه را دولت به ما بدهد. همه ما می‌دانیم و از اول هم می‌دانستیم و بسیاری از کارشناسان هم از اول هشدار داده بودند. قرار بود سازمان جنگل‌ها در برنامه با استفاده از سایر کارکردهای جنگل تمام یا بخشی از بودجه طرح را تأمین کند. طبیعت ایران: آقای دکتر ثاقب‌طالبی، موضع

جنگل تخریب ایجاد می‌کنند همچنان وجود دارند. دام به‌عنوان یکی از این موارد، همیشه مورد بحث بوده است. طرح‌های عمرانی و توسعه‌ای بدون مطالعات قبلی و پیامدهای محیط‌زیستی هستند. جاده‌سازی‌هایی را وزارت راه، مسکن و شهرسازی انجام می‌دهد، برنامه‌هایی را وزارت نیرو برای کابل‌کشی برق انجام می‌دهد، معادنی که وزارت صنعت، معدن و تجارت در دست بهره‌برداری دارد، سدسازی‌هایی که وزارت نیرو انجام می‌دهد و غیره. این‌ها اغلب بدون مطالعات زیست‌محیطی، دریافت نظر سازمان جنگل‌ها و بررسی کارشناسی لازم انجام می‌شود و در نتیجه فشارهای مضاعفی را به جنگل وارد می‌کند. باید ببینیم برنامه‌هایمان در این دوره گذر چیست؟ الان که بهره‌برداری را متوقف کرده‌ایم برای مدیریت جنگل چه برنامه‌هایی داریم؟ برای حفاظت، احیا و توسعه جنگل چه برنامه‌ای داریم؟ برای این سطح ناچیز جنگل در کشور که همچنان جزو کشورهای با پوشش کم جنگل هستیم و زیر ده درصد پوشش داریم چه کار می‌خواهیم بکنیم؟

آیا همچنان در پوسته سنتی خودمان (با آن تکنیک‌های قدیمی) نهالستان‌ها را نگه داریم یا اینکه با علم روز دنیا تغییر و تحولاتی ایجاد کنیم؟ وقتی می‌گوییم در ده سال آینده می‌خواهیم جنگل‌کاری را توسعه دهیم، باید مشخص کنیم که سالانه چه مقدار جنگل‌کاری خواهیم داشت و با چه امکاناتی؟ با چه روشی؟ ما برای جنگل‌کاری، احیا و توسعه به نهالستان احتیاج داریم. برای این کار باید نهال تولید کنیم و در نتیجه نیرو می‌خواهیم. چقدر می‌خواهیم بخش خصوصی را فعال کنیم؟ بخش

دولتی چقدر باید کار انجام دهد؟ شرح وظایف‌مان چگونه است؟

به هر حال در دوره استراحت جنگل چقدر جنگل‌کاری می‌خواهیم انجام دهیم؟ آقای دکتر نوبخت اشاره کردند که سازمان از نظر نیروی انسانی و کارشناسی ضعیف شده است. نیروی کاری و حفاظتی نداریم و این نیرو بسیار کم است. وقتی در جنگل با کارشناسان و نیروهای حفاظتی صحبت می‌کنم همه می‌گویند که تعدادمان کم است و اینجا رها شده است. پیش‌ازین یک مجری بود و طرح را با کتابچه آن اجرا می‌کرد. درآمدی داشت و در کنار تعهداتش، کمی هم کار حفاظتی انجام می‌داد. الان بسیاری از آنها می‌گویند ما از نظر نیروی انسانی و مالی حمایت نمی‌شویم. نکته بعدی تغییر اقلیم است. فکر می‌کنم تغییرات بیش از نوسانات اقلیمی است و واقعاً تغییر اقلیم وجود دارد.

در شمال کشور که مرطوب‌ترین جنگل‌های ما در آن قرار دارند دچار بحران هستیم و گرما و خشکی بیداد می‌کند.

شکاف‌های کف جنگل نشان می‌دهد که رطوبت کم شده است و همین مسئله جنگل‌های ما را تحت فشار قرار می‌دهد. برای این موضوع چه برنامه‌ای داریم و چطور می‌خواهیم جنگل‌هایمان را مدیریت کنیم؟

آفت‌ها و بیماری‌ها که خود بحث مهمی هستند. حفاظت و توسعه هم از اهمیت بالایی برخوردار است. بسیاری از متخصصان و کارشناسان اعتقاد دارند که سازمان به‌تنهایی نمی‌تواند این کار را انجام دهد. موضوع دیگر این که از نظر چارت تشکیلاتی و جایگاه مدیریتی سازمان در وضعیت مناسبی نیست. آیا واقعاً جایگاه ما در وزارت جهاد کشاورزی است یا اینکه باید به‌عنوان متولی منابع طبیعی مستقل شویم؟ دیدگاه‌های ما رویکرد حفاظتی بوده و به‌دنبال مدیریت پایدار هستیم. در کشاورزی اصل چیز دیگری است و مسئولان آن به‌گونه دیگری فکر می‌کنند که با این رویکرد به منابع طبیعی فشار زیادی وارد می‌شود. اگر بتوانیم درباره این مسائل هم جمع‌بندی بکنیم، بسیار مطلوب خواهد بود.

دکتر کیادلیری: لازم می‌دانم نکته‌ای را به صحبت‌های آقای دکتر نوبخت‌طالبی در مورد تشکیلات و جایگاه منابع طبیعی اضافه کنم. در مجلس شورای اسلامی طرحی با‌عنوان وزارت آب، انرژی و محیط‌زیست در حال بررسی است که در آن اسمی از منابع طبیعی نیست و هیچ عکس‌العملی هم از سوی منابع طبیعی انجام نشده است. نه تنها از عکس‌العمل رسانه‌ای حتی سیاسی هم خبری نیست. الان شرایط منابع طبیعی خوب نیست و اگر این وزارت جدید شکل بگیرد وضع از این هم بدتر خواهد شد.

طبیعت ایران: از نظر ما بحث مشخص است و طرح استراحت جنگل فقط توقف بهره‌برداری نبوده است. در جلسات متعددی که توسط شورای عالی جنگل برگزار می‌شد هدف این بود که رویکردهای ما عوض شود. در نهایت به این نتیجه رسیدیم که رویکرد حفاظتی اعلام شود و با این رویکرد برنامه‌ها، شرح خدمات و دستورالعمل‌ها تهیه و اجرا شوند. دوستان اگر توضیحاتی دارند درخصوص برنامه‌ها از جمله حضور دام، برنامه احیا و حفاظت، کاهش اثرات تغییر اقلیم، تغییر کاربری‌ها و غیره ارائه کنند. آیا این موضوعات در دستورالعمل‌ها دیده شده است؟ در برنامه تهیه‌شده در کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت به چه سمتی حرکت می‌کنیم و چشم‌انداز چیست؟ آیا روند فعلی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در نهایت تغییرات پایش می‌شوند؟ البته موارد قابل بحث بسیار زیاد است و با توجه به محدودیت زمانی ممکن است هرکدام از این برنامه‌ها موضوع گفت‌وگوی چالشی دیگری باشند تا در آینده به آنها بپردازیم. در مورد واردات چوب پیش‌ازاین بحثی داشتیم که ناتمام ماند و باید تکمیل شود. در مورد سایر برنامه‌ها مثل موضوع دام در جنگل می‌توان برنامه جداگانه‌ای را ترتیب داد.

مهندس نوبخت: همه افرادی که دل در گرو جنگل‌های شمال دارند باید خودشان را جدا از این تیمی که در حال کار است نبینند. آقایان مهندس پورمقدم و دکتر کیادلیری به‌درستی اشاره کردند که بحث استراحت جنگل یک بحث ملی است. بنابراین همه ما باید به کمک

هم مشکلات را برطرف کنیم. ما براساس توان و امکانات موجود حداکثر کارهایی را که می‌توانستیم، انجام دادیم. باید انتظارات در حد امکانات و توان باشد.

شما از یک فضای بالاتر به مسائل نگاه می‌کنید و باید آن چیزی را که به‌عنوان ضعف می‌بینید به ما بگویید. با محدودیت‌هایی که داریم سعی ما بر این است که به بهترین شکل این طرح را اجرا کنیم. ما باید برنامه کوتاه‌مدتی می‌داشتیم تا وقتی طرح‌های جنگل‌داری را خاتمه می‌دادیم آن را جایگزین کنیم و این کار را کردیم. بین برنامه جدید که با رویکرد حفظ اکوسیستم است و طرح‌های قدیم که محور بهره‌برداری داشتند فاصله‌ای وجود داشت که با برنامه کوتاه‌مدتی که تنظیم کردیم آن را پوشش دادیم. ما نمی‌توانستیم جنگل را رها کنیم تا برنامه جدید نوشته، تصویب و اجرایی شود. برنامه کوتاه‌مدت ما براساس حفاظت تنظیم شد که مهندس معصومی توضیح دادند؛ یعنی حفاظت فیزیکی و تا حدی بیولوژیکی. خوشبختانه تنفس جنگل به کمک ما آمد. تا پایان امسال (۱۳۹۷) برای جنگل‌های شمال کشور سند کاداستر را می‌گیریم که با این کار جلوی بسیاری از تغییر کاربری‌ها گرفته می‌شود. در بحث استراحت جنگل و برنامه جدید، ما هم معتقدیم که باید همه جوانب دیده شود و فقط موضوع قطع بهره‌برداری نباشد. موضوع بیماری‌ها و آفت‌ها و بحث تغییر اقلیم که اشاره شد، موضوعات جدی هستند و نه تنها شمال بلکه همه جنگل‌های کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهند. شما باید به ما کمک کنید که بتوانیم همه این مسائل را در نظر بگیریم.

دکتر کیادلیری: صحبت‌های شما کاملاً درست است. با توجه به تمامی مشکلات ما به این نتیجه رسیدیم که باید این طرح اجرا شود و کاملاً مشخص است که دام، چوب و قاچاق وجود دارد. برای تک‌تک این چالش‌ها باید برنامه نوشته شود تا بتوان در مورد آنها تبادل نظر

داشت. تاکنون برنامه مدونی که به بحث گذاشته شود و بتوان در مورد آن اظهار نظر کرد ارائه نشده است. متأسفانه الان جنگل وضعیت خوبی ندارد. بحث بیماری و آفت‌ها، همه شمشاد‌های شمال را خشک کرده و تجاوز به جنگل ادامه دارد. مگر استراحت جنگل برای کاهش این مشکلات نبود؟ باید مورد به مورد موضوعات و برنامه‌ها مشخص شود و مورد بحث قرار گیرد. مثلاً در مورد شمشاد، تولید ذخیره‌گاه‌ها و قاچاق چوب را چگونه مدیریت می‌کنید؟ برنامه چیست؟

آیا

شرح

خدمات

دادیم؟ آیا

دستورالعملی

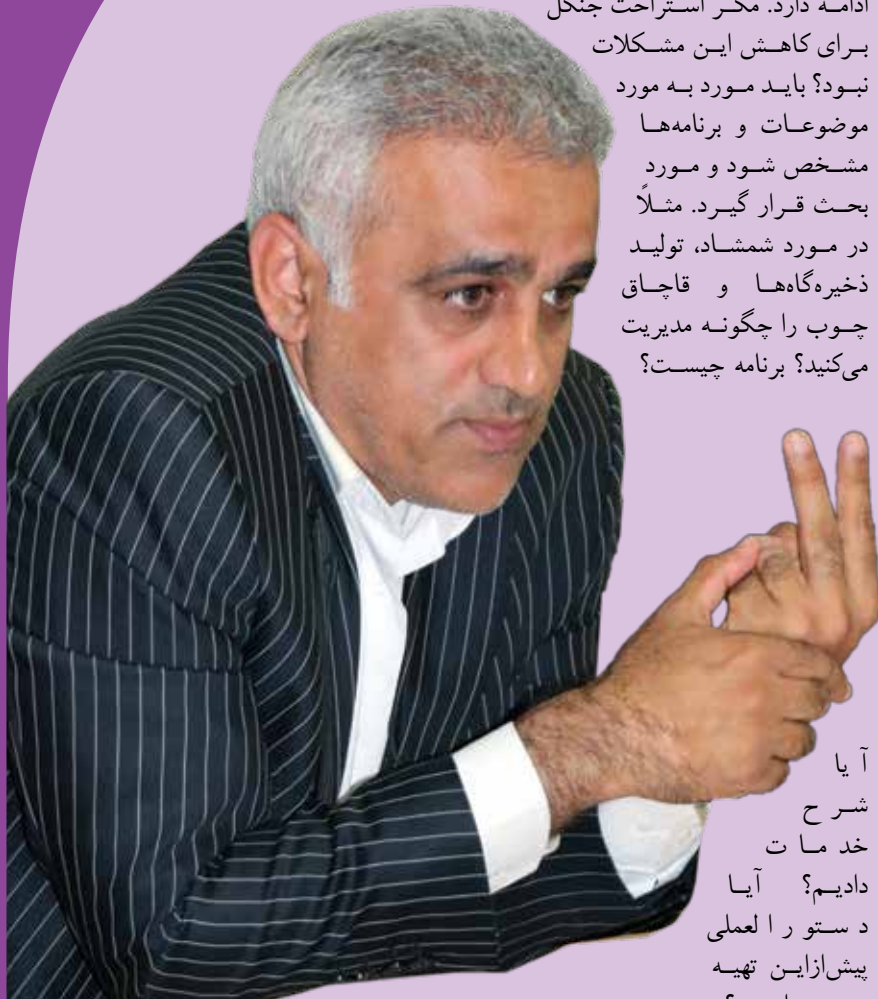
پیش‌ازاین تهیه

شده است؟

دستورالعمل اجرایی را چگونه باید اجرا کنند؟ الان ما نمی‌دانیم آنها به کجا رسیده است؟

مهندس معصومی: کار اجرایی ما در مورد تغییر سیاست‌های جدید مسئولان کشور از نیمه دوم سال ۱۳۹۵ شروع شده است که براین اساس توقف بهره‌برداری را اجرا کردیم. زمانی که این کار انجام شد بحث تنفس و استراحت جنگل نبود. همان‌گونه که اشاره کردید استراحت جنگل به عنوان یک بحث بسیار کلان که شامل موارد متعددی است باید در برنامه مدنظر قرار گیرد. زمانی که طرح توقف بهره‌برداری (چوب) را شروع کردیم در نتیجه درآمد جنگل هم که از

چوب بود و از این طریق سایر موارد مانند جنگل‌کاری، جاده‌سازی و غیره را

پوشش می‌داد، تحت تأثیر قرار گرفت. وقتی بهره‌برداری متوقف شد مجبور شدیم برنامه کوتاه‌مدت و بلندمدتی را تنظیم کنیم. در مورد برنامه کوتاه‌مدت اصل را بر حفاظت گذاشتیم. کارها را اولویت‌بندی کردیم و به تفکیک اولویت‌ها با توجه به اعتبارات اقدام‌هایی انجام شد. نیروهای موجود را آموزش دادیم، امکانات و تجهیزاتی مثل خودرو و موتورسیکلت را سروسامان

طبیعت ایران: این برنامه کوتاه‌مدت را چگونه اجرا می‌کنید؟

برای اجرای این برنامه مجری حفاظتی تعیین کردیم. در این راستا برنامه اجرایی و شرح وظایفی با توجه به کتابچه‌های طرح جنگلداری گذشته استخراج شد و در اختیار ادارات کل قرار گرفت. مثلاً گفتیم که سهم شما در این سال از جنگلداری و حصارکشی چه مقدار است و شما باید این اقدامات را انجام دهید. براساس اعتباراتی که پیش‌بینی کرده بودیم تیپ قراردادهای تنظیم شد و برای انعقاد قرارداد با مجریان جدید طی تشریفات قانونی در اختیار ادارات کل قرار گرفت.

با کمترین اعتبارات اقدامات ضروری را انجام دهیم. مثلاً با کمک نیروهای موجود در طرح جنگلداری مرمت و نگهداری جاده‌های جنگلی را انجام می‌دهیم. یا در مورد ترمیم سیم‌های خاردار و محافظت از نهال‌کاری‌های انجام‌شده اقدام کرده‌ایم.

در بحث قاچاق و تجاوز به عرصه‌های جنگلی، از نظر بنده این موارد کمتر شده و آمار افزایش قاچاق چوب درست نیست.

کسانی که به دنبال بهره‌برداری چوب هستند این موضوعات را مطرح می‌کنند مبنی بر اینکه طرح استراحت جنگل شکست خورده و قاچاق زیاد شده است؛ اما واقعاً این‌طور نیست. اگر کسی ادعای افزایش قاچاق چوب را دارد باید مستندات آن را ارائه دهد که تاکنون در این مورد مستنداتی نداشته‌ایم.

طبیعت ایران: یکی از اهداف این گفت‌وگو، مشخص شدن میزان موفقیت این طرح است و اینکه نقاط قوت و ضعف آن چیست و چگونه می‌توان نقاط ضعف آن را برطرف کرد.

مهندس نوبخت: فکر می‌کنم با امکانات و بضاعتی که داریم، موفق عمل کرده‌ایم. با توقف بهره‌برداری، سالانه ۵۰۰ تا ۶۰۰ هزار متر مکعب چوب عرصه‌های جنگلی را حفظ کرده‌ایم که خود این موضوع بسیار بااهمیت است و گام بزرگی در جهت حفظ جنگل‌های موجود به‌شمار می‌رود.

طبیعت ایران: در مورد برنامه کوتاه‌مدت و اقدامات انجام‌شده صحبت شد. برنامه بلندمدت و دستورالعمل‌ها در چه مرحله‌ای قرار دارد؟ مهندس معصومی: جلسات متعددی با حضور کارشناسان مختلف اجرا، پژوهش و دانشگاه‌ها برگزار و سیاست‌ها مشخص شد. دستورالعمل‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفت که در جمع‌بندی نظرات افراد که از دانشگاه‌های مختلف هستند و در بخش‌های متعددی حضور دارند طی سه تا چهار جلسه

طبیعت ایران: درخصوص برنامه‌های در دست اجرا و برنامه حفاظتی چگونه عمل می‌شود و چه اقدام‌هایی در حال اجرا است؟

مهندس معصومی: ما با تیپ قرارداد جدید وارد عمل شدیم و با کمک دفتر حقوقی تیپ قرارداد حفاظتی تهیه و اهلیت مجریان را مشخص کردیم که چه کسانی توانایی انجام کار را دارند. همچنین دقیقاً برای آنها مشخص کردیم که چه موارد حفاظتی مدنظر است که به مجری داده شد و آنها موظف به اجرای قرارداد هستند. این برنامه و قراردادهای منوط به تأمین اعتبار و بودجه است. اگر اعتبارات مورد نیاز را به ما بدهند می‌توانیم طرح را با موفقیت انجام دهیم. ما حداکثر توان خود را به‌کار می‌بریم که

دادیم و پایش و اطفای حریق در برنامه کوتاه‌مدت قرار گرفت. همچنین در این برنامه پیشگیری و ممانعت از قطع درختان، قاچاق چوب، تهیه ذغال، بوت‌کنی، ورود دام غیرمجاز به داخل عرصه، برداشت محصولات فرعی نظیر خاک و شن‌وماسه و ارائه گزارش به اداره کل، جلوگیری از تخریب و تجاوز و تصرف غیرقانونی، گزارش مشاهدات میدانی درخصوص آفات و بیماری‌ها، ایجاد کمربند حفاظتی که به تفکیک هر طرح است، نگهداری و استمرار تولید نهال در نهالستان‌های موجود، عملیات مراقبتی در جنگل‌کاری‌های سنواتی، عملیات پرورشی شامل آزاد کردن، خراش بذریاشی، مرمت و جاده‌سازی در برنامه‌های کاری گنجانده شده است.

ارسال شد؛
ولی متأسفانه پیگیری
لازم صورت نگرفت. اخیراً
هیئت دولت مکاتباتی با سازمان
جنگل‌ها داشت و درخواست کرد که
یک برنامه جامع درخصوص صیانت
از طرح‌های جنگل‌داری و جلوگیری
از تخریب آنها ارائه کند؛ به طوری که
براساس سیاست‌های کلی، دستگاه‌های
فراتر از وزارت جهاد کشاورزی وظیفه‌مند
شوند و اقدام‌هایی نیز در نظر گرفته شود.
این موارد فهرست شده
و به همراه
برخی از

حتی فراتر از سازمان جنگل‌ها و وزرات جهاد

اقدام‌هایی که خود سازمان جنگل‌ها وظیفه
دارد ارسال شد. حدود یک ماه گذشته این
برنامه تدوین شد. در این برنامه پیش‌بینی شده
که وزارتخانه‌های نفت، نیرو، صنعت و معدن
و کار و همچنین سایر دستگاه‌های مرتبط
چگونه می‌توانند به ما کمک کنند و هر
کدام‌شان چگونه اثربخش می‌شوند.
در سؤالات مباحث زیادی
مطرح شد که یکی

چوب ممنوع شد به نوعی این گردش
مالی هم به خطر افتاد و متوقف شد. این
وضعیت دست‌آویزی شد برای افرادی که
مخالف طرح استراحت جنگل بودند و
منافع‌شان به دلیل قطع بهره‌برداری چوب
به خطر افتاده بود. این افراد بانگ اعتراض
برآوردند که استراحت جنگل چنین است
و چنان و به این موضوع تاختند. اما
همان‌طور که اشاره شد قانون فقط شامل
منع بهره‌برداری چوب بود. این افراد
گفتند که استراحت جنگل شکست خورده
است. برآوردی که سازمان جنگل‌ها از
حداقل اجرای این قانون دارد و حداقل
میزان چوبی که از جنگل به صورت قانونی
برداشت می‌شد و دیگر از جنگل خارج
نمی‌شود نیز قابل توجه است. اگر هم به
فرض محال قاچاق چوب زیاد هم شده
باشد - البته بنده معتقدم قاچاق زیاد نشده
است چون این ادعاها مستند نیست و این
صحبت‌ها را از زبان کسانی می‌شنوید که
عمدتاً مخالف استراحت جنگل بودند -
حجمی که از مجموعه قاچاق برداشت
شود چقدر می‌شود؟ آیا با حجم چوبی
که در سطح کلان در طرح‌های جنگل‌داری
برداشت می‌شد قابل قیاس است؟ مسلماً
خیر. در مورد اقدام‌های حفاظتی و اینکه
چه بحث‌هایی باید مورد توجه
قرار گیرد، بنده اشاره کردم که
باید همه دستگاه‌ها پای کار
باشند. سه بخش آموزش،
پژوهش و اجرا دست
به دست هم بدهند.

کشاورزی باید همه اقدام‌های سازمان‌ها و
دستگاه‌های دیگر در راستای حفاظت از جنگل و
مدیریت و توسعه پایدار باشد. برنامه ملی جنگل
در سال ۱۳۹۴ در سازمان جنگل‌ها تهیه شد.

مجموعه‌ای از سیاست‌ها و اهداف کلی که
برای مدیریت جنگل در سطح کل کشور ممکن
است مدنظر قرار بگیرد در قالب طرح ملی
جنگل تدوین و به وزارت جهاد کشاورزی

استفاده کردیم. بحث سنتز را پیگیری کردیم
و الان در حال تدوین آن هستیم تا پس از
تکمیل برای شورای عالی جنگل ارسال کنیم.
شورا آن را بررسی می‌کند و تصمیم نهایی
اتخاذ می‌شود.

دکتر کیادیری: در این جلسات باید افراد
موافق و مخالف حضور داشته باشند. الان بیشتر
افراد از مخالفان طرح هستند. این افراد چگونه
می‌توانند برنامه و دستورالعمل مناسب تهیه کنند؟
مهندس نويخت: ما الان دستورالعملی تهیه
نمی‌کنیم تا مستقیم اجرا شود. قطعاً باید از
فیلتر شورا بگذرد. اگر ما همه افراد موافق
و مخالف را جمع می‌کردیم نمی‌توانستیم
به یک اجماع برسیم. قطعاً شورا از افراد
موافق طرح هم دعوت خواهد کرد
تا در نهایی کردن مطالب استفاده کند.

طبیعت ایران: آقای مهندس پورمقدم،
همکاران سازمان جنگل‌ها معتقدند که با
توجه به بضاعتی که دارند طرح استراحت
جنگل را در کوتاه‌مدت پیش برده و حداقل
در قسمت قطع بهره‌برداری موفق عمل شده
است. ولی مستحضربید که طرح استراحت
جنگل فقط در قطع بهره‌برداری خلاصه
نمی‌شود و اجرای کامل طرح ملزوماتی
داشته و دارد که باید به آنها هم پرداخت.
ما نمی‌توانیم به مردم بگوییم که چون دام
در جنگل حضور دارد برنامه احیای جنگل
ناموفق است و این قانع‌کننده نیست. مردم
انتظار دارند با اجرای طرح استراحت جنگل
عملاً و به‌عینه ببینند که جنگل‌های ما احیا
شده و عوامل تخریب حذف می‌شوند. ما
چه زمانی می‌توانیم چنین ادعایی داشته
باشیم که طرح استراحت در همه موارد
موفق بوده است. در این ارتباط چه کمکی
از دانشگاه و تحقیقات برمی‌آید؟

مهندس پورمقدم: در گذشته ساختار
غلطی در مورد گردش مالی طرح‌های
جنگل‌داری وجود داشت و همان‌طور که
اشاره شد تمام هزینه‌های جنگل را به
چوب گره زده بودند. وقتی بهره‌برداری

از آنها دام بود. ما تجربه‌ای برای خروج دام از جنگل داشتیم ولی نمی‌خواهیم آن را اینجا تحلیل کنیم. نیازمند است که با رویکرد جدید مشخصاً به بحث دام در جنگل پرداخته شود؛ علت آن هم به دلیل مدیریت پایدار است

بنابراین طراحی شاخص‌هایی برای انتخاب مجری بسیار مهم است و ما تا پایان امسال این کار را انجام خواهیم داد. اما در رابطه با برنامه دوره گذر علاوه بر این مواردی که دوستان اشاره کردند اخیراً جلسه‌ای در حضور همکاران در معاونت جنگل داشتیم و خواستیم که بخش‌های مختلف سازمان

می‌تواند به بخشی از اعتبارات کمک کند. طبیعت ایران: به نظر شما بحث گره زدن استراحت جنگل به اعتبارات دولتی خطرناک نیست؟ آیا برنامه‌ای برای تأمین اعتبارات غیردولتی نظیر استفاده از ظرفیت بسیار خوب گردشگری در تأمین

و قطعاً دوستان راهکارهایی را مدنظر دارند. وقتی این دستورالعمل تهیه شد از تمام صاحب‌نظران دعوت می‌کنیم که این موضوع را بررسی کنند و مواردی را که روی آن حساس هستیم مثل حضور دام در جنگل، تغییرات کاربری، آفات و امراض مورد بررسی قرار دهند. چشم‌انداز ما تهیه این برنامه تا آخر شهریورماه است. این برنامه مسلماً با حضور افراد شورا و مجموعه‌ای از پژوهش و دانشگاه مورد بررسی قرار خواهد گرفت. پیش‌بینی ما این است که تا پایان امسال طرح را عملیاتی کنیم. علاوه بر تهیه دستورالعمل، نیازمند طراحی برخی از شاخص‌ها برای انتخاب مجری هستیم. فقط تهیه دستورالعمل مهم نیست بلکه مهم این است که مجریان ما چه کسانی باشند؟ در گذشته نقطه ضعفی که در طرح‌های جنگل‌داری داشتیم این بود که برخی از مجریان طرح‌ها هیچ شناختی نسبت به قطع جنگل، جنگل‌کاری و غیره نداشتند. فقط پیمانکار صرف بودند و با دید کاملاً اقتصادی به این طرح‌ها نگاه می‌کردند.

مثل یگان حفاظت، معاونت آبخیزداری، معاونت حفاظت و معاونت امور اراضی و وظیفه خودشان را در قبال جنگل‌های شمال فهرست کنند. معتقدیم نباید همه چیز را از معاونت جنگل بخواهیم. یعنی باید یگان حفاظتی برنامه‌اش را برای حفاظت از جنگل بدهد. آبخیزداری و مباحثی که در حوزه اختیارات خودش هست، همین‌طور. بحث مراتع که در معاونت آبخیزداری است باید بررسی و مدیریت شود؛ حفاظت امور اراضی و بحث آفات و امراض هم طرح‌های جامعی هستند که باید تهیه شوند. ان‌شالله به زودی وظایف همه فهرست شده و همه آنها وظیفه‌مند می‌شوند. فقط معاونت جنگل نباید پاسخگوی همه موارد باشد. جدا از این بحث موارد مالی و نیروی انسانی هم پیگیری می‌شود. امسال بحث مدیریت جامع حوزه آبخیز هم مطرح شد و اعتبار ویژه‌ای از صندوق توسعه ملی به این طرح دادند. تأکید رئیس سازمان بر این بود که از این بودجه برای مدیریت پایدار اکوسیستم جنگل هم استفاده شود. این اقدام

بودجه وجود دارد؟ شهرهای شمال تعداد زیادی گردشگر در ماه‌های مختلف دارند که می‌تواند ظرفیت خوبی برای جبران کمبود اعتبارات دولتی باشد. در این زمینه تجربیات خوبی هم وجود دارد از جمله در باغ گیاه‌شناسی ملی ایران که هم‌اکنون از این ظرفیت به خوبی استفاده می‌شود و کمکی در حفظ و نگهداری باغ است.

مهندس پورمقدم: گردش مالی بیمار که به چوب گره خورده بود الان گسسته شده است. در این دوره گذار تلاش می‌کنیم اعتبار عملیاتی را که باید اجرایی شود، تأمین کنیم که آن هم عموماً به اعتبارات دولتی برمی‌گردد. ولی سیاست اصلی ما این است که باید جنگل روی پای خودش بایستد. اینکه می‌گوییم باید از تمام کارکردها، خدمات و تولیدات جنگل استفاده شود همین است. جنگل باید خودگردان شود و طرح جنگل‌داری با بیلان مثبت باشد. صرفاً هم چوب نیست. میلیون‌ها نفر به شمال کشور مسافرت می‌کنند

ولی چون سازماندهی وجود ندارد، تولید زباله به بزرگ‌ترین مشکل جنگل‌های شمال تبدیل شده، در صورتی که اگر برنامه درستی مهیا بوده و مکان‌هایی کاملاً هدایت‌شده و مدیریت‌شده وجود داشته باشد علاوه بر اینکه درآمد بسیار خوبی دارد، به حفاظت از جنگل هم کمک می‌کند.

در برنامه جدید مدیریت جنگل، همه ظرفیت‌ها دیده می‌شود تا طرح‌های جنگل‌داری روی پای خود بایستند. قطعاً اینکه طرح‌های جنگل‌داری تنها متکی به بودجه دولتی باشد، خطر بزرگی خواهد بود. اعتبارات دولتی می‌تواند کمک‌کننده باشد و فقط در مرحله گذار می‌توانیم از آن استفاده کنیم. لازم به ذکر است که نباید گردشگری لجام‌گسیخته داشته باشیم. گردشگری شاید مثل شمشیر دولبه است. اگر مبتنی بر اهداف پیش‌بینی شده در طرح نباشد خود بحث گردشگری می‌تواند عاملی برای تخریب رویگاه‌های جنگلی باشد.

مهندس معصومی: وقتی مقرر شد در بحث‌های اجتماعی و اقتصادی سیاست‌های جدید مشخص شود از تمام افراد اعم از دانشگاهی، اجرا و پژوهش و همچنین بازنشستگان استفاده کردیم و مواردی به برنامه‌های گذشته اضافه شد. مثلاً یکی از پیشنهادها این بود که روستای پایدار را در عرصه‌های جنگلی تعریف کنیم و جنگل را در سایه خدمات اکولوژیکی در اختیار افراد ذی‌نفع و جوامع محلی روستاهای پایدار قرار دهیم.

طبیعت ایران: آقای مهندس عمادی، جناب عالی به عنوان مشاور امور حفاظتی معاونت امور جنگل درباره امور حفاظتی جنگل ذیل برنامه استراحت جنگل چه نظری دارید؟

مهندس عمادی: هم‌اکنون سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور در راستای اجرای هدفمند بند ف ماده ۳۸ قانون برنامه ششم توسعه موضوع استراحت جنگل تا تدوین نهایی طرح جایگزین نسبت به تهیه و

اجرای طرح کوتاه‌مدت اقدام کرده است. در این طرح حفاظتی کارهایی از قبیل گشت، مراقبت و کشیک شبانه‌روزی بسیار پررنگ لحاظ شده و در راستای صیانت بهینه از جنگل‌های شمال کشور اقدام کرده است. نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که در برنامه جایگزین اصلی به معضلات معیشتی و فرهنگی منطقه توجه شود. از جمله عوامل موفقیت در انجام طرح استراحت جنگل توجه ویژه و نگاه درست به معیشت، آموزش و فرهنگ جوامع محلی، ساکنان عرصه‌ها و افراد ذی‌نفع و شاغلان در طرح‌های جنگل‌داری است. در این برنامه باید با همکاری آموزش، تحقیقات و اجرا در مورد مشکلات فعلی جنگل‌ها از جمله حضور دام در جنگل، کنترل آفات و بیماری‌ها، تغییر کاربری‌ها و مسائل دیگر چاره‌اندیشی شده و اقدام کرد.

طبیعت ایران: جناب آقای دکتر ثاقب‌طالبی، جمع‌بندی شما از مباحث مطرح شده چیست؟

دکتر ثاقب‌طالبی: مباحث بسیار خوبی مطرح شد که البته در بخش‌های فنی، مدیریتی، جزئی و کلی وارد شدیم. بنده فکر می‌کنم آموزش و تحقیقات از نظر فنی مشکلی ندارند. وقتی می‌خواهیم تصمیمات را به مرحله اجرا درآوریم در عمل دچار مشکل می‌شویم. ما باید از پوسته مدیریت سنتی مان خارج شویم. چهل سال است که سازمان جنگل‌ها با چهار اداره کل در شمال و ادارات جنگلبانی فعالیت می‌کند. الان کشورهای دیگر به شیوه جدیدی کار می‌کنند. بیا بید در هر استان یکی از حوزه‌های آبخیز را به عنوان یک پایلوت انتخاب کنید. آن را به چند واحد کار تقسیم کنید و مدیریت هر واحد را به یک مهندس جنگل بدهید. آن مهندس جنگل می‌تواند یا باید بتواند طرح مدیریت پایدار جنگل واحد خود را تهیه کند و موضوعات مختلف و امکان تولید را ببیند. مثلاً گردشگر را به صورت هدفمند در واحد کاری خودش هدایت کرده و درآمدزایی کند. می‌تواند بحث پرورش جنگل، جنگل‌کاری و حفاظت را مدیریت کند. ما پراکنده کار می‌کنیم.

بنابراین باید فکر اساسی در این مورد کرده و تغییرات اساسی در سیستم ایجاد کنیم. در نهایت به این نکته برمی‌گردیم که ما یک سازمان جنگل‌های مقتدر و مستقل می‌خواهیم. تا زمانی که این را نداشته باشیم مشکلات مان حل نمی‌شود. در شرایط به وجود آمده سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها نظیر وزارت نفت،

راه، صنعت، معدن و غیره نقش دارند و

باید کمک کنند. نمی‌توان فقط از سازمان جنگل‌ها انتظار داشت و آن را در تنگنا قرار داد. در هر استان اگر یک پایلوت در نظر بگیرید طی یک دوره معایب و مزایای خود را نشان می‌دهد. اگر خوب بود، می‌تواند توسعه پیدا کند و اگر ضعف داشت برطرف و اصلاح می‌شود یا اصلاً کنار گذاشته می‌شود.

طبیعت ایران: از همه دوستانی که در این بحث طولانی و مهم شرکت کردند تشکر می‌کنیم. موضوع استراحت جنگل مورد توجه بسیاری از مردم و مسئولان کشور است و به دلیل اهمیت جنگل‌های هیرکانی و نقش آن در سلامت جامعه برای همه افراد مهم است. امیدوارم در جلسات آینده در مورد برنامه‌های دیگری که مرتبط با این موضوع است مثل موضوع دام در جنگل و سایر موارد بحث و گفت‌وگو کنیم.